

ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Однією із найголовніших проблем в українському суспільстві є протидія будь-яким корупційним проявам. Ефективне впровадження та здійснення заходів із боротьби з корупцією не можливе без чіткого усвідомлення змісту та видів відповідальності за корупційні правопорушення, адже розуміння цього дозволить визначити подальші напрями правого регулювання в цій сфері та є підґрунтям для законодавчого закріплення діянь, які підпадають під ознаки корупційних.

Дослідженню юридичної відповідальності за корупційні правопорушення присвячено праці Є. О. Алісова, В. В. Мартиновського, М. І. Мельника, В. Я. Настюка, М. І. Хавронюка, О. М. Шевчука та інших учених, що стали фундаментальною базою цього дослідження.

Метою статті є аналіз чинного законодавства для визначення видів юридичної відповідальності за корупційні правопорушення.

У теорії права під юридичною відповідальністю розуміють застосування заходів державного примусу до правопорушника за вчинення протиправного діяння або передбачений правовими нормами обов'язок суб'єкта нести відповідальність у вигляді несприятливих для нього наслідків вчиненого правопорушення [1, с. 43]. Залежно від виду правопорушення і способу покладення відповідальності розрізняють: кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову відповідальність.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [2].

Кримінальна відповідальність можлива за вчинення корупційних злочинів. У примітці до ст. 45 Кримінального кодексу України корупційними вважаються злочини, передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-2 (норма була визнана неконституційною рішенням Конституційного Суду України), 369-2 цього Кодексу [3].

Корупційні злочини мають ряд особливостей, а саме: 1) вчинюються шляхом використання службового становища та/або зловживання таким становищем; 2) пов'язані з одержанням чи даванням (у тому числі пропозицією і обіцянкою таких дій) неправомірної вигоди; 3) суб'єктами їх вчинення в переважній більшості є службові особи як публічного, так і приватного права, та особи, які надають публічні послуги; 4) у переважній більшості діянь мотив і мета корисливі; 5) форма вини – виключно умисна.

Характерною особливістю притягнення до відповідальності за корупційні злочини є те, що після внесення змін до Кримінального кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» стало неможливим застосування окремих норм кримінального законодавства до осіб, які вчинили такі діяння (зокрема, інституту звільнення від кримінальної відповідальності, призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, звільнення від покарання з випробуванням чи від його відбування). Варто зазначити, що кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення злочинного корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку.

Дисциплінарна відповідальність настає за дисциплінарний проступок, тобто за порушення трудової та службової дисципліни. Її особливістю є те, що особа, до якої застосовується подібний вид відповідальності, підпорядковується по службі особі, що накладає стягнення [1, с. 77]. Дисциплінарна відповідальність у разі порушення норм Закону України «Про запобігання корупції» настає: 1) у разі притягнення особи до кримінальної чи

адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Полягає у звільненні з роботи (служби) осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; 2) не поглинання нормами кримінального та адміністративного законодавства обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції». Полягає у звільненні з роботи (служби) осіб, які не дотримуються обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції». 3) у разі недотримання особою норм Закону України «Про запобігання корупції». Полягає у застосуванні будь-якого дисциплінарного стягнення, яке передбачено для конкретного суб'єкта відповідальності, закріпленого ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», за порушення службової (трудової) дисципліни [1, с. 81].

Так, підстави для припинення трудового договору у разі вчинення особою кримінального корупційного правопорушення сформульовані у п. 7 ч. 1 ст. 36 Кодексу законів про працю України: «... набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено до позбавлення волі або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи» [4].

Звільнення з роботи (служби) можливе у разі не дотримання особами певних обмежень, зокрема: обмеження щодо використання службового становища; обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження щодо одержання дарунків (пожертв); обмеження щодо роботи близьких осіб.

Також до службовців, крім дисциплінарних стягнень, передбачених чинним законодавством про працю України (ст. 147 Кодексу законів про працю України – догана, звільнення), можуть застосовуватися такі заходи дисциплінарного впливу, як попередження про неповну службову відповідність та затримка до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду [1, с. 79].

Цивільно-правова відповідальність за вчинення корупційних правопорушень настає відповідно до Цивільного кодексу України [5] у разі, коли вони призвели до негативних цивільно-правових наслідків. Підставами для цивільно-правової відповідальності є: наявність майнової шкоди (у грошовому виразі – майнових збитків); протиправність поведінки (дія чи бездіяльність); вина; причинний зв'язок між збитком і протиправною поведінкою.

Питання щодо притягнення державного службовця та посадової особи до цивільно-правової відповідальності за корупційні правопорушення вирішується у судовому порядку.

Статтею 68 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено, що фізичні та юридичні особи, права яких порушено внаслідок вчинення корупційного правопорушення і яким завдано моральної або майнової шкоди, збитків, мають право на відновлення прав, відшкодування збитків, шкоди в установленому законом порядку [2]. Таке відшкодування здійснюється або безпосередньо винною особою, або державою.

Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку [2].

Отже, за корупційні правопорушення встановлена кримінальна, дисциплінарна та цивільно-правова відповідальності, які мають характерні особливості, передбачені як чинним антикорупційним законодавством, так і спеціальними нормативними актами.

Список використаної літератури:

1. Алісов Є. О., Мартиновський В. В., Настюк В. Я., Шевчук О. М. Відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. Харків: Юрайт, 2017. 168 с.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14. 10. 2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 16. 02. 2019).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05. 04. 2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 16. 02. 2019).
4. Кодексу законів про працю України: Закон України від 10. 12. 1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 16. 02. 2019).
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16. 01. 2003 № 435-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 16. 02. 2019).

Науковий керівник: к. ю. н., ст. викладач кафедри державно-правових дисциплін
Парамонова О.С.